

1998.02.06.

Tragigroteszk Kádár Jánosról

Szigethy András darabja Veszprémben

Ma mutatják be Szigethy András Kegyelem című darabját – amely Kádár Jánosról szól – a veszprémi színházban, Vándorfi László rendezésében. Kádár Jánost Blaskó Péter alakítja. A darabról a szerzőt, Szigethy Andrást, a Népszabadság újságíróját kérdeztük.

• Tragigroteszk szerepel a színlapon a darab meghatározásaként. Mit jelent ez pontosan?

Ezt a kifejezést egyszerűen elloptam Bölcs Istvántól, aki a Gondolatjelben, a velem készült interjú előtt egy jegyzetben használta ezt a kifejezést. Blaskó Péter talált még egy jó műfaji meghatározást, szerinte ez a darab rémálomjáték.

• A groteszkben valami nagy formátumú és tragikus találkozik egészen kisszerű, hétköznapi dologgal...

Pontosan erről van szó, ilyen volt az egész Kádár-korszak. Nagy formátumú és hősiess próbált lenni, miközben mindig jelen volt a pitiánersége is. Amit személyesen átéltem, az is groteszk. 1944 november tizedikén születtem egy pincében, a falun éppen akkor ment át a front. A pince négyszer volt a németeké, négyszer az oroszoké. Anyám tébolyult félelmében letakarta az arcomat egy pelenkával és elásott a szénpor alá, hogy megóvjon. Aki így születik, az nem írhat mást, csak tragigroteszket. Mániákusan kommunistagyűlölő családban nőttem fel. A családnak volt némi földje, egy téglagyára, húszüzeme, mindez a „klasszikus szocialista metamorfózison” ment át. Gyerekkoromban mást sem hallottam, hogy a nyomorúságunk a kommunistáknak köszönhető. Egyedül apám nem szólt egy rossz szót. Ő meditált és azt mondta, várjuk meg, mi lesz az egészből... Tőle vettem át ezt a gondolkodásmódot, egész életemben arra készültem, hogy megfejtssem, mi az, ami 1945–1989-ig történt. Érdekel, hogy egy kor miképpen választ ki magának egy személyiséget az adott időszak problémáinak megoldására. Ennek a személyiségnek a minősége is fémjelzi a kort, amely számára kiválasztatott.

• Ön szerint miért éppen Kádár vált a kor meghatározó emberévé?

Kádár hihetetlenül ambicionálta, hogy „valakivé” váljon, mert soha nem volt senkije. Közismert szóval zabigyerekként nőtt föl. Nevelőszülőkhöz adták. Nem volt olyan ember, akinek a szemében ő valakinek látszhatott volna. Először válogatott focista, utána sakknagymester akart lenni. Különös képessége volt arra, hogy mindig felismerje, hogyan mehet előre. Ez csinált belőle politikust. Kádárnak a politikai igazsága ötvenhatal kapcsolatban aligha vitatható. Ha '56-ban megcsinálták a szovjetek, amit megcsináltak, és '68-ban megcsinálhatták ugyanazt Csehszlovákiában, akkor nehezen kérdőjelezhető meg, hogy lehetett volna-e '56-ban mást tenni.

• Azért ezt elég sokan megkérdőjelezzik.

Igen, de akkor tessék szíves lenni megmondani, hogy mi egyebet lehetett volna tenni?

- **A megtorlás szükséges volt?**

Ahhoz, hogy Kádár hatalmon maradjon, azt hiszem, igen. Hogy a szovjet elvtársak szemében megfelelően kemény, határozott elvtársnak látsszon, ahhoz igen. Kádár a darabban monomániásan azt hajtogatja, hogy „nem voltam áruló, én nem voltam szovjet helytartó, én nem voltam szovjet ügynök, én a legnagyobb felelősséget vállaltam el, amit más nem mert elvállalni.” A gyilkosságokra nincs mentség. A darab leginkább arról szól: Kádár miképpen számol el azokkal a dolgokkal, amelyeket egész életében nagyon határozottan le akart nyomni a tudata alá, nem létezőkké akarta tenni ezeket a problémákat. Nagy Imre nevét nem meri kimondani az egész előadás alatt. Ezt az embert is nem létezővé akarja tenni. Semmi nem létezik számára, ami az ő döntését megkérdőjelezné. Mi tudjuk, hogy ennek az élete végén az a mindenki által ismert zavaros KB-beszéd lett a vége. Megőrült. Beleőrült abba, hogy milyen felelősséget vállalt.

- **A darab egyik csúcspontja Kádár képzelte beszélgetése Nagy Imrével.**

Szinte Kádár tudata hívja elő Nagy Imrét, mert bűnhődni akar. Így jelenik meg az a Nagy Imre-kép, amit ő képzel el. Ő Nagy Imrét tartja árulónak. Úgy gondolja, Nagy Imre nem mert szembenézni azzal, hogy az adott helyzetben többnek kell lenni, mint magánembernek. Fölvetődik a kérdés, hogy a politikusnak van-e külön etikai kódexe, a döntéseiért milyen mértékben vállalhat felelősséget, amikor emberi életéről kell határozni.

- **Tehát a politikus nem lehet erkölcsi-etikai lény?**

Nagy Imre morális igazsága megkérdőjelezhetetlen. De Kádár politikai igazsága aligha vitatható. Nagyon sokféle igazság létezik.

- **Létezhet politikai igazság, minden erkölcsöt és etikát félredobva?**

Ezen meditálok. Nem tudom igazán eldönteni. Jó lenne, ha egyszer valaki izzó gyűlölet nélkül próbálná megérteni Kádárt, Nagy Imrét, a magyar történelmet.

- **De az nem drámaírói alapállás, hogy valaki minden indulat nélkül vizsgálódik. Ez a tudomány előfeltétele.**

Édesapámtól örököltem ezt a lelki habitust, valószínűleg emiatt próbálok indulatok nélkül vizsgálódni. Lehet, hogy ez gyengéje a darabnak. Azt hiszem, hogy a rendezői és a színészi munka pótolja ezt a hiányosságot. **Eörsi István** kereste a választ arra, hogyan lehetséges az, hogy a kádárizmust először iszonyatnak, utána az egyetlen lehetséges iszonyatnak, végül pedig egészen elfogadható dolognak élte meg a magyar értelmiség. Ezeken a stációkon végig kell menniük azoknak a nézőknek, akik beülnek az előadásra.

Bóta Gábor